

УДК 657.37

*Гуня В.О.,
к.е.н., проф. кафедри статистики,
обліку та економічної інформатики,
Ковальчук Т.І.,
Дніпропетровський національний університет*

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Власний капітал є економічною категорією, яка значно поширена в системі фінансового менеджменту підприємства. Водночас економічна сутність та еволюція цієї категорії свідчить про те, що вона була відома ще задовго до зародження механізму управління фінансами підприємств. Власний капітал становить фінансову основу створення і розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Процес інвестування власного капіталу та залучення позикових коштів для отримання прибутку лежить в основі фінансової діяльності усіх суб'єктів підприємництва. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на формування добробуту його власників. Адже власний капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми власного капіталу завжди були в центрі уваги економістів. Дослідженням його сутності як економічної категорії в теоретичному і практичному аспектах, його формуванням та використанням на підприємстві займалися вітчизняні та зарубіжні вчені в різні часи економічного розвитку країн. У сучасних умовах найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу підприємства, є праці І. Бланка, Ю. Бріггема, Ю. Воробйова, О. Єфимової, В. Ковальова, В. Савчука, О. Терещенка, Д. Ван Хорна, Дж. Шима та інших учених-економістів. Однак ряд питань вимагають нового осмислення та вирішення в теорії і практиці фінансового менеджменту. Внаслідок цього дослідження теоретичних і практичних аспектів економічної сутності й особливостей формування власного капіталу підприємства та його структури стало метою наукової статті.

Постановка завдання. Мета дослідження – визначити сутність власного капіталу у сучасних ринкових відносинах України та запропонувати власне визначення поняття «власний капітал».

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу. Власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника [1].

Підсумовуючи та аналізуючи результати досліджень вченими економічної сутності капіталу, з точки зору історичної еволюції можна виділити три основні підходи до його формування:

1. Капітал як грошовий фактор – гроші є основним чинником виробництва, фундаментом економічного прогнозування і головним інструментом економічної політики держави. Найвідоміші прихильники цієї концепції – Т. Мен, Ф. Кене, У. Стаффорд, А. Монкретьєн, В. Мірабо [2].

2. Капітал як матеріально-речовинний ресурс. Відповідно до цього підходу, капітал – це цінності та послуги, за допомогою яких створюється новий дохід. Макроекономічна природа капіталу проявляється у вигляді фінансово-грошового сектора економіки. В основі концепції лежать погляди А. Сміта, Д. Рікардо, С. Мілля, Ж.-Б. Сея, А. Маршала, Р. Хікса, Дж. Кейнса.

3. Капітал як виробничі відносини. Капітал визначається як відносини, які витікають з монополізації власності на засоби виробництва в руках підприємців і відсутність таких у робітників. Здійснювалось виділення ролі різних частин капіталу. До прихильників цього підходу можна віднести К. Маркса, Ф. Енгельса, М. Фрідмена, П. Лоффера, Е. Хансена, Дж. Робінсона.

Власний капітал підприємства – це фінансові ресурси, які воно вкладає для організації і фінансування господарської діяльності. Нормою для успішної, рентабельної роботи підприємства, його високої конкурентоспроможності на ринку і фінансової стійкості є ситуація, за якої власний капітал становить більшу частину його фінансових ресурсів [3].

Авторське бачення сутності поняття «власний капітал» зводиться до наступного: власний капітал показує частку майна, яка фінансується за допомогою коштів власників, тобто це власні кошти підприємства, які були внесені його засновниками з оподаткованого прибутку.

Власний капітал підприємств України включає такі елементи: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Такий склад власного капіталу відображає наявність його частини, інвестованої засновниками у момент створення підприємства, та частини, одержаної в результаті ефективної діяльності, насамперед нерозподіленого прибутку, суми дооцінки необоротних активів, а також додаткового вкладеного капіталу [6].

Особливості формування окремих складових власного капіталу підприємств зумовлюються нормами законодавства щодо організаційно-правових форм підприємств та форм їх власності, а також щодо порядку формування і руху власного капіталу [4].

Функції власного капіталу підприємства визначаються його економічною сутністю. Укрупнено можна виділити оперативну, захисну та регулятивну функції власного капіталу, які спрямовані відповідно на забезпечення безперервної діяльності підприємства, відшкодування в разі необхідності великих збитків і дотримання встановлених вимог щодо здійснення фінансової діяльності.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

- внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;
- нагромадженням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяється на дві категорії:

– інвестований (вкладений або сплачений капітал) – сума простих та привілейованих акцій за їхньою номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення;

– нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

Власний капітал за рівнем відповідальності поділяють на:

– статутний капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;

– додатковий капітал (не реєстрований) – це додатково вкладений капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток [5].

Основу власного капіталу деяких підприємств (споживчих товариств, колективних сільськогосподарських підприємств, житлово-будівельних кооперативів, кредитних спілок тощо) становить пайовий капітал. Він формується за рахунок пайових внесків. На відміну від статутного капіталу, розмір пайового капіталу не фіксується в статуті підприємства.

Додатковий вкладений капітал відображає наявність і рух в акціонерних підприємствах так званого емісійного доходу, тобто різниці між продажною і номінальною вартістю випущених акцій [7].

Використання коштів додаткового капіталу відбувається, якщо сума дооцінки основних засобів, інших не обігових матеріальних активів і нематеріальних активів переноситься до статутного капіталу або якщо прийнято рішення про перереєстрацію статутного капіталу і він збільшується за рахунок будь-яких активів, вартість яких відображена в додатковому капіталі.

Резервний капітал утворюється на підприємствах завдяки чистому нерозподіленому прибутку на умовах, зафіксованих в установчих документах. Ці кошти використовують у тому разі, коли потрібні витрати не покриваються наявним нерозподіленим прибутком, а також на покриття різниці між номінальною і продажною ціною випущених акцій. За рахунок резервного капіталу підприємство може покрити збитки від своєї господарської діяльності, а також збільшити статутний капітал.

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (акціонерів, учасників) господарських товариств будь-якого типу за внесками до статутного капіталу. Ця сума вираховується при визначенні підсумку власного капіталу; її динаміка характеризує покриття статутного капіталу підприємства реальними фінансовими ресурсами, які надійшли від власників[8].

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, доцільно відзначити його основні характеристики, які вказують на вагомe значення капіталу у виробничо-господарській діяльності підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Місце власного капіталу в господарській діяльності підприємства

Джерело: [12, с. 152]

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності власного капіталу підприємства регламентується: Господарським кодексом України; Цивільним кодексом України; Законом України «Про господарські товариства»; Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», прийнятим Верховною Радою України від 16.07.1999 № 996-XIV, зі змінами і доповненнями; Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73, зі змінами і доповненнями; Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433, зі змінами і доповненнями [2] та іншими нормативно-правовими актами, положеннями та інструкціями, затвердженими законодавством України.

Статутний капітал, облік якого ведеться на субрахунку 401 «Статутний капітал», відображає величину зареєстрованого статутного капіталу товариств, державних і комунальних підприємств. Пайовий капітал, облік якого ведеться на субрахунку 402 «Пайовий капітал», відображає суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств, що передбачені установчими документами. Зареєстрований капітал інших підприємств, зокрема приватних, формування якого передбачено в установчих документах, відображається на субрахунку 403 «Інший зареєстрований капітал» [9].

У відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [10], при відображенні зареєстрованого капіталу на субрахунку 404 «Внески у незареєстрований статутний капітал» показується сума незареєстрованого статутного капіталу. Однак, якщо підприємству відмовили у реєстрації такого статутного капіталу, він

підлягає поверненню власникам, тому такий капітал нелогічно відносити до зареєстрованого капіталу і відображати на рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Внески до незареєстрованого статутного капіталу доцільно відображати на окремому рахунку і лише після реєстрації відображати на субрахунку 401 «Статутний капітал». Інший вкладений капітал включає в себе додаткові внески засновників на добровільних засадах з метою забезпечення розвитку підприємства. Рішення про додаткові внески приймається загальними зборами колективу. Додаткові внески не збільшують суму зареєстрованого капіталу, не порушують співвідношення часток у статутному капіталі і не реєструються в державних органах. В обліку такий вид капіталу відображається на субрахунку 422 «Інший вкладений капітал». У процесі господарської діяльності підприємства можуть накопичувати власний капітал в результаті різних господарських операцій. Так, на підприємстві може формуватись капітал в дооцінках за рахунок проведення дооцінок необоротних активів та фінансових інструментів [10].

Згідно П(С)БО 7 «Основні засоби», підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт [11].

Згідно П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки окремого об'єкта нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей нематеріальний актив (крім тих, щодо яких не існує активного ринку) [12].

Згідно П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», облік хеджування грошових потоків здійснюється з урахуванням коефіцієнта ефективності хеджування. При значенні коефіцієнта ефективності хеджування грошових потоків у межах 0,8-1,25 зміна балансової вартості об'єкта хеджування відображається в іншому сукупному доході з одночасною зміною власного капіталу (в частині переоцінки фінансових інструментів) [13].

Якщо на підприємство надходять необоротні активи від інших осіб безоплатно, то вони відображаються як збільшення додаткового капіталу підприємства. При цьому використовується субрахунок 424 «Безоплатно отримані необоротні активи». Залишок додаткового капіталу на цьому рахунку зменшується на суму визнаного доходу протягом строку корисного використання безоплатно одержаних об'єктів необоротних активів і при вибутті таких активів.

Також у додатковому капіталі виділяють інший додатковий капітал, зокрема, капітал у сумі вартості необоротних активів, отриманих за договором оренди цілісних майнових комплексів, що відображається на субрахунку 425 «Інший додатковий капітал».

Резервний капітал – це вид капіталу, притаманний всім типам підприємств. Він представляє собою суму резервів, утворених згідно з чинним законодавством або установчими документами за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. Його облік ведеться на рахунку 43 «Резервний капітал».

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це вид накопиченого капіталу, який представляє собою фінансовий результат діяльності підприємства після виплати доходів власникам та формування резервного капіталу. Його облік ведеться на рахунку 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)». У ньому виділені субрахунки для відображення суми нерозподіленого прибутку – 441, непокритого збитку – 442, а також прибутку, використаного у звітному періоді – 443.

Крім вкладеного і накопиченого капіталів, в бухгалтерському обліку виділяють також «неоплачений» та «вилучений» капітал. Так, вилучений капітал відображає фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників. Для його обліку використовується рахунок 45 «Вилучений капітал». Неоплачений капітал показує заборгованість засновників господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Капітал є однією з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка досліджує протягом багатьох століть. Власний капітал – це основа для початку і продовження господарської діяльності підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників, який характеризує фінансовий стан підприємства. Між тим, на сьогодні в Україні існує низка невирішених проблем та питань, пов'язаних з чітким правовим регулюванням обліку фінансово-господарської діяльності підприємств, зокрема власного капіталу, останнім часом законодавчо-нормативне регулювання зазнає значних змін з метою удосконалення усіх систем. Враховуючи, що «...найважливішою складовою управління рухом авансованого капіталу є облікова інформація, на підставі якої визначаються межі формування, розподілу та подальшого відтворення індивідуального капіталу» [13, с. 5], підприємствам необхідно ретельно відслідковувати усі законодавчо-нормативні зміни щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності власного капіталу з метою запобігання правопорушенням через невідповідність обліку та звітності законодавчим вимогам.

Бібліографічний список

1. Бухгалтерський фінансовий облік : [підручник] / [за ред. Ф.Ф. Бутиця]. – [8-ме вид., доп. і перероб.]. – Житомир : Рута, 2009. – 912 с.
2. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О.Й. Вівчар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19 (5). – С. 146-150.
3. Голов С.Ф. Фінансовий облік / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К. : Лібра, 2005. – 976 с.
4. Голубнича Г. Рух капіталів як фактор розвитку облікових інформаційних систем в умовах глобалізації бізнесу / Г. Голубнича // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. – Вип. 119. – С. 4-7.
5. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18 (10). – С. 250-253.
6. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo.htm>.
8. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. за № 892/4185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>.
9. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : [навч. посіб.] / В.В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
10. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
11. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України / Н.М. Ткаченко. – К. : А.С.К., 2000. – 784 с.
12. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 672 с.
13. Черемісова Т.А. Подальше дослідження економічної сутності капіталу, його видів та функціональної ролі у діяльності підприємства / Т.А. Черемісова // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2008. – № 21. – С. 149-154.

References

1. Butynets, F.F. (2009), *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Financial accounting], textbook, Ruta, Zhytomyr, Ukraine, 912 p.
2. Vivchar, O.Y. (2009), "Property asset as financial source of functioning of enterprise", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Iss. 19(5), pp. 146-150.
3. Holov, S.F. and Kostiuhenko, V.M. (2005), *Finansovyi oblik* [Financial account], Libra, Kyiv, Ukraine, 976 p.
4. Holubnycha, H. (2010), "The movement of capital as a factor of accounting information systems in a globalized business", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, Iss. 119, pp. 4-7.
5. Horodnia, T.A. (2008), "Modern strategy of management of enterprise a capital", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Iss. 18 (10), pp. 250-253.
6. Ministerstvo Finansiv Ukrainy (2013), *Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti* [General requirements to the financial reporting], *Natsionalne polozhennia bukhhalterskoho obliku 1, zatvardzhene Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy no.73 dated 07.02.2013* [National position (standard) of record-keeping 1], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (access date October 14, 2016).
7. *Polozhennia (standarty) bukhhalterskoho obliku* [National position (standard) of record-keeping], available at: <http://kodeksy.com.ua/buh/psbo.htm> (access date May 10, 2016).
8. Ministerstvo Finansiv Ukrainy (1999), *Pro zatvardzhennia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku ta instruktzii pro zastosuvannia* [About claim of Card of accounts of record-keeping and Instruction about his application], *Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy no. 291 dated 30.11.1999*, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (access date October 17, 2016).
9. Sopko, V.V. (2006), *Bukhhalterskyi oblik v upravlinni pidprijemstvom* [A record-keeping is in a management an enterprise], tutorial, KNEU, Kyiv, Ukraine, 526 p.
10. Tereshchenko, O.O. (2003), *Finansova diialnist sybektiv gospodaruvannya* [Financial activities of business entities], KNEU, Kyiv, Ukraine, 554 p.
11. Tkachenko, N.M. (2000), *Bukhhalterskyi finansovyi oblik na pidprijemstvakh Ukrainy* [A financial record-keeping is on the enterprises of Ukraine], A.S.K., Kyiv, Ukraine, 784 p.

12. Chebanova, N.V. and Vasylenko, Yu.A. (2002), *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Financial record-keeping], Vydavnychiy tsentr "Academiya", Kyiv, Ukraine, 672 p.
13. Cheremisova, T.A. (2008), "Further research of economic essence of capital, his kinds and functional role is in activity of enterprise", *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU*, no. 21, pp. 149-154.

Гуня В.О., Ковальчук Т.І. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ У СУЧАСНИХ РИНКОВИХ ВІДНОСИНАХ

Мета – визначити сутність власного капіталу у сучасних ринкових відносинах України та запропонувати власне визначення поняття «власний капітал».

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи пізнання, зокрема: методи логічного аналізу, синтезу, індукції і дедукції (при уточненні змісту поняття «власний капітал»); метод системного вивчення господарських процесів (при розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку власного капіталу); абстрактно-логічний метод (при узагальненні теоретичних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків і формуванні висновків та пропозицій).

Результати. Сформовано уявлення про власний капітал підприємства, наведено визначення науковцями поняття «власний капітал» та запропоновано власне його визначення. Проаналізовано запропоновані науковцями визначення та методики обліку власного капіталу. Обґрунтовано науково-методичні рекомендації по удосконаленню обліку власного капіталу на підприємствах за допомогою деталізації на підприємствах плану рахунків для власного капіталу та введення субрахунків другого порядку.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні методичних положень щодо застосування на підприємствах субрахунків другого та третього порядків для обліку та аналізу власного капіталу, зокрема пропонується використовувати у діяльності підприємств оновлений або складений у відповідності до своїх вимог план рахунків.

Практична значущість. Використання на практиці результатів дослідження дасть можливість поліпшити організацію та методологію бухгалтерського обліку та аналізу власного капіталу, ефективності та інтенсивності його використання на підприємствах акціонерної форми власності, що забезпечить економічну обґрунтованість прийняття рішень.

Ключові слова: власний капітал, статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, вилучений капітал, неоплачений капітал.

Hunia V.O., Kovalchuk T.I. DEFINING THE ESSENCE OF EQUITY AND ESPECIALLY ITS RECORD IN THE MODERN MARKET ECONOMY

Purpose – to determine the nature of equity in the modern market relations of Ukraine and to offer their own definition of "equity".

Methodology of research. In the process of research both scientific and specific methods of cognition were used: methods of logic analysis, synthesis, induction and deduction (at clarification of maintenance of concept "property asset"); method of system study of economic processes (at development of practical recommendations in relation to the improvement of account of property asset); abstractly-logical method (at generalization of theoretical positions, establishing connections and forming of conclusions and suggestions).

Findings. An idea is formed about the property asset of enterprise, determination over of concept "property asset" is brought scientists and his determination is offered actually. The determinations and methodologies of account of property asset offered by scientists are analysed. Scientifically-methodical recommendations are reasonable on the improvement of account of property asset on enterprises by means of working out in detail on the enterprises of card of accounts for a property asset and introduction of sub-accounts of the second order.

Originality consists in a substantiation of methodical positions on the application in enterprises sub second and third order for the recording and analysis of equity, including proposed use in the enterprise renewed or drawn up in accordance with the requirements of their plan accounts.

Practical value. The use in practice of research results will give an opportunity to improve organization and methodology of record-keeping and analysis of property asset, efficiency and intensity of his use on the enterprises of joint-stock pattern of ownership that will provide economic validity of making decision.

Key words: equity, share capital, reserve capital, additional capital, retained earnings, removed capital, unpaid capital.

Гуня В.А., Ковальчук Т.И. ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУЩНОСТИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА И ОСОБЕННОСТИ ЕГО УЧЕТА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Цель – определить сущности собственного капитала в современных рыночных отношениях Украины и предложить собственное определение понятия «собственный капитал».

Методика исследования. В процессе исследования применялись как общенаучные, так и специфические методы познания, в частности: методы логического анализа, синтеза, индукции и дедукции (при уточнении содержания понятия «собственный капитал»); метод системного изучения хозяйственных процессов (при разработке практических рекомендаций относительно усовершенствования учета собственного капитала); абстрактно-логический метод (при обобщении теоретических положений, установлении причинно-следственных связей и формировании выводов и предложений).

Результаты. Сформировано представление о собственном капитале предприятия, приведено определение учеными понятия «собственный капитал» и предложено собственное его определение. Проанализированы предложенные учеными определения и методики учета собственного капитала. Обоснованы научно-методические рекомендации по усовершенствованию учета собственного капитала на предприятиях с

помощью детализации на предприятиях плана счетов для собственного капитала и введения субсчетов второго порядка.

Научная новизна заключается в обосновании методических положений относительно применения на предприятиях субсчетов второго и третьего порядков для учета и анализа собственного капитала, в частности предлагается использовать в деятельности предприятий обновленный или составленный в соответствии со своими требованиями план счетов.

Практическая значимость. Использование на практике результатов исследования даст возможность улучшить организацию и методологию бухгалтерского учета и анализа собственного капитала, эффективности и интенсивности его использования на предприятиях акционерной формы собственности, которая обеспечит экономическую обоснованность принятия решений.

Ключевые слова: собственный капитал, уставный капитал, резервный капитал, дополнительный капитал, нераспределенная прибыль, изъятый капитал, непоплаченный капитал.